

luw. De eerste zong zijn eentonig liedje in de lage dichte duindoorn- en kruipwilg-bosjes van het aan het weiland grenzende duinterrein. Buiten die bosjes werd deze soort niet eenmaal gezien, ook niet in de elzenwal. Zij waren dus wel zeer beperkt in hun terreinkeus, maar hadden dit terrein dan ook alleen voor zichzelf.

De Boerenzwaluwen trokken zich van de

indeling van het terrein niets aan en vingen de muggen overal, uiteraard voornamelijk in dat gedeelte van de ruimte, dat door de andere soorten niet werd bejaagd.

Op deze manier gaven de waarnemingen van een paar rustige uren op enkele Meidagen een treffend beeld van de wijze waarop de natuur de levensmogelijkheden van een gebied uitbuit.

HET „ACHTERVELD” VAN NEEDE

H. SCHIMMEL.

(Afdeling Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer)

De vier miljoen mensen, die anderhalve eeuw geleden ons land bevolkten, hadden in hun dagen de beschikking over $\pm 1.000.000$ bunder natuurgebied, dat is ca 30 % van de totale landsoppervlakte. Momenteel moeten wij, met onze elf miljoen inwoners, het met ± 230.000 ha doen.

Volgens een globale raming zal in de naaste toekomst, door ontginning van „woeste grond” nog ± 50.000 ha cultuurland kunnen worden gewonnen, een oppervlakte ongeveer gelijk aan die van de Noordoostpolder.

Met het afnemen van de oppervlakte aan „woeste grond” houdt het verdwijnen van de heidevelden in ons land gelijke tred. Volgens recente gegevens bedroeg de oppervlakte heide in ons land in 1940 : ± 125.000 ha, eind 1950 : 103.328 ha, en begin 1952 : 99.065 ha. De thans resterende heidevelden tezamen, zullen ten hoogste 95.000 bunder groot zijn. Van deze oppervlakte wordt meer dan de helft ingenomen door de duizenden verspreid gelegen kleine snippertjes, die voor de natuurwetenschap in de meeste gevallen van weinig betekenis meer zijn. De oppervlakte aan „grote”

heidevelden zal heden ten dage naar schatting ± 40.000 ha bedragen.

Het zijn de droge struikheidegemeenschappen van de hooggelegen diluviale zandgronden, die van deze oppervlakte het leeuwendeel opeisen. Vooral wat betreft de vochtige heide-vegetaties, de Ericaheiden, is de toestand weinig rooskleurig. Deze laaggelegen, veelal vlakke natuurterreinen zijn meestal met zeer weinig moeite en kosten te ontginnen en ze vormen, of beter gezegd ... vormden ! ... dan ook de meest dankbare ontginningsobjecten.

De afname van het areaal aan heidevelden spreekt een duidelijke taal, als we de oude topografische kaartbladen van omstreeks 1900 vergelijken met de nieuwste stereografische kaarten van de Topografische Dienst. In Drente, op de Veluwe, in Brabant, Twente en de Achterhoek, overal treft ons hetzelfde beeld : de bruine vlekken op de kaart zijn verdwenen en hebben plaats gemaakt voor het wit, het licht- en het donkergroen van bouwland, weide en bos.

Ook in de Gelderse Achterhoek is het wel

Fig. 1. Ven in het „Achterveld“.

zeer triest gesteld met de vroeger zo talrijke „velden“.

Tot voor enkele jaren waren het „Lievelder Veld“ ten zuiden van Groenlo en het „Achterveld“ bij Neede de enige vochtige heiden van „formaat“ in het Achterhoekse. Het was dan ook een bittere teleurstelling voor natuurminnend Nederland, toen het „Lievelder Veld“, dat aanvankelijk op de nominatie stond om tot natuurreservaat te worden bestemd, op het laatste nippertje

toch nog grotendeels voor ontginning moest worden prijsgegeven.

Deze bittere pil heeft een licht verguldsel ons rest namelijk gelukkig nog het „Achterveld“ bij Neede. Maar dit is ook de laatste vochtige heide van enige oppervlakte die in de eens zo heiderijke Achterhoek is overgebleven.

Het complex, gelegen op twee à drie kilometer ten noorden van het plaatsje Neede, is het restant van een veel groter „veld“

Fig. 2. Ven, omzoomd door berken en vliegdennen.

dat een oppervlakte had van ruim 300 bunder. Dit terrein is inmiddels voor het grootste gedeelte ontgonnen. De oppervlakte van de resterende heide beslaat ten naaste bij 50 bunder. Het is een laaggelegen terrein, waarvan grote delen des winters onder water staan, op zich zelf reeds een merkwaardig verschijnsel in ons land. De laagste complexen bestaan uit vennen, die 's zomers vaak oppervlakkig uitdrogen. Ze zijn gekenmerkt door weelderige begroei-

ingen van *Molinia coerulea* (in de wandeling „bunt” genaamd), die hier tezamen met veenmos (o.a. *Sphagnum recurvum*) het aspect bepalen. Aan de randen komen zonaties voor met gagelstruiken, die met hun roestode katjes het landschap in het voorjaar buitengewoon verlevendigen. De heide zelf bestaat uit de verschillende sub-associaties van de Dopheidegemeenschap (*Ericetum tetralicis*). Naast de „gewone” soorten, als Dopheide (*Erica tetra-*

lix), Struikheide (*Calluna vulgaris*), Veenbies (*Trichophorum caespitosum*) en Trek-rus (*Juncus squarrosus*) komen hier ook Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) en Beenbreek (*Narthecium ossifragum*) voor. Vooral de laatste soort neemt met het verdwijnen van de vochtige heidevelden sterk af.

Behalve in vegetatiekundig opzicht, als type van de in deze streek vrijwel verdwenen „velden”, is het „Achterveld” ook uit ornithologisch oogpunt van grote betekenis. Zo broeden er jaarlijks twee à drie paar Wulpen, typische heidevogels, die een opmerkelijke voorkeur aan de dag leggen voor vochtige heideterreinen. Een tweede gevleugelde bewoner van de heide, die hier als broedvogel wordt gesignaleerd, is de Nachtzwaluw. Hoewel minder opvallend dan de Wulp, laat hij de late wandelaar duidelijk zijn aanwezigheid blijken door zijn typisch geluid dat, zoals Thijssse eens opmerkte, klinkt als „het gekwaak van vele kikkers in de verte”.

Kievit en Grutto, die men tot de weidevogels pleegt te rekenen, blijken ook de lage heide als broedterrein te kunnen

waarderen. Ze worden hier althans elk jaar gesignaleerd. Van de ± 30 waargenomen broedvogels noemen we verder nog Goudvink, Boomvalk, verschillende mezen (o.m. de Glanskop), Boomleeuwerik, Boompieper en Wintertaling.

In landschappelijk opzicht is dit laatste heiderestant eveneens de moeite waard. De kleine schilderachtige vennen die met hun karakteristieke randbegroeiing van Gagel, berken en wilgen het terrein verlevendigen, de relatief grote oppervlakte open heide en de fraaie randbegroeiing van vliegdennen en loofhout, die het terrein haar typisch besloten karakter geven, dit alles maakt het „Achterveld” buitengewoon aantrekkelijk.

Aantrekkelijk niet alleen voor de bioloog, maar ook voor de wandelaar-natuurminnaar, die niet alle planten en vogels bij name kent, maar die geniet van het landschap als geheel. Een landschapsbeeld waarop we zuinig, o zo zuinig moeten zijn, willen we niet zeer binnenkort tot de ontdekking komen dat het laatste voorbeeld hiervan voorgoed uit ons land is verdwenen.

MERKWAARDIGE VONDST IN EEN VLEERMUIZENKRAAMKAMER

J. W. SLUITER.

(Zoölogisch Laboratorium der Rijksuniversiteit te Utrecht)

Bij een excursie naar Zuid-Limburg vonden we op 5 Juli van de afgelopen zomer het kadavertje, dat hiernaast is afgebeeld (fig. 1). Het lag in de mest onder een kraamkamer van de Baardvleermuis (*Myotis mystacinus*). Het skelet is niet alleen — op een paar stukjes verdroogde vlieghuid na — mooi schoongevreten (door larven van de Tapijtkever?) en bovendien geheel gaaf, maar er is meer. Er zit in de buikholte

een miniatuurskeletje, kennelijk toebehorende aan een geheel voldragen jong. Bekijkt men het moederdier van de buikzijde (fig. 1 links), dan ligt het jong met de gekromde rug naar de waarnemer toegekeerd. Het kleine geraamte wordt dan echter grotendeels bedekt door een zwart verdroogde massa, waarschijnlijk een rest van de sterk gespijerde wand van de baarmoeder. Aan de rechterflank (op de foto